

MemoriiJurnale

MICHEL TOURNIER, unul dintre cei zece membri ai Academiei Goncourt, s-a născut la Paris în 1924. Educația i-a fost marcată de cultura germană, muzică și catolicism. Deși a studiat filozofia la Sorbona și Tübingen, urmând cursurile celebrului Maurice de Gandillac, nu a reușit să fie profesor de liceu, cum și-ar fi dorit, pentru că a ratat examenul de *agrégation*. A lucrat ca jurnalist la Radio France și Europe 1, a colaborat la *Le Monde* și *Le Figaro*, iar între 1956 și 1968 a fost redactor la Plon, ocupându-se de traduceri din germană. În 1967 și-a publicat primul roman, *Vendredi ou les Limbes du Pacifique*, inspirat de *Robinson Crusoe* al lui Daniel Defoe și recompensat cu Marele premiu pentru roman al Academiei Franceze. În 1970 *Le Roi des aulnes* a obținut Premiul Goncourt și s-a vândut în 4 milioane de exemplare. A urmat, în 1971, *Vendredi ou la Vie sauvage*, versiune simplificată a cărții *Vendredi ou les Limbes du Pacifique*, devenită o lectură școlară clasică și vândută în 7 milioane de exemplare.

Tournier se autodeclară *un contrabandist al filozofiei* care încearcă să-i strecoare pe Platon, Aristotel, Spinoza și Kant în țesătura scrierilor sale. Universul lui romanesc, populat de monștri, căpcăuni, gemeni, androgini, este traversat de tema inversiunii, oscilând între realism și fantastic. Subiectele filozofice, miturile, religiile, istoria sunt redată într-o formă „tradițională și liniștitoare“, care a contribuit imens la popularitatea scriitorului.

Locuiește în prezbiteriul unui sătuc (Choiseul) aflat la 40 de kilometri de Paris, în valea Chevreusei. Aici a scris însemnările adunate în *Jurnal extim*.

SCRIERI

Romane: *Vendredi ou les Limbes du Pacifique*, 1967 (*Vineri sau limburile Pacificului*), *Le Roi des aulnes*, 1970 (*Regele arinilor*), *Vendredi ou la Vie sauvage*, 1971 (*Vineri sau viața sălbatică*, Humanitas, 2008), *Les Météores*, 1975 (*Meteorii*), *Gaspar, Melchior et Balhazar*, 1980 (*Gaspar, Melchior și Baltazar*), *Gilles & Jeanne*, 1983 (*Fecioara și căpcăunul*), *La Goutte d'Or*, 1985 (*Picătura de aur*), *Éléazar ou La Source et le Buisson*, 1996 (*Eleazar sau izvorul și rugul*). Povestiri și nuvele: *Le Coq de bruyère*, 1978 (*Piticul roșu*), *La Fugue du Petit Poucet*, 1979 (*Fuga lui Tom Degețel*), *Barbedor*, 1980 (*Barbă-de-aur*), *Le médianoche amoureux*, 1989 (*Amanții taciturni*).

Esuri și jurnale: *Le vent Paraquet*, 1978 (*Vântul Paraquet*), *Le Miroir des idées*, 1994 (*Oglinda ideilor*), *Célébrations*, 1999 (*Celebrări*, în curs de apariție la Humanitas), *Journal extime*, 2002 (*Jurnal extim*, Humanitas, 2009), *Allemagne, un conte d'hiver de Henri Heine*, 2003 (*Germania, o poveste de iarnă de Heinrich Heine*).

RADU SERGIU RUBA este scriitor, traducător și radiojurnalist. A tradus *Vineri sau viața sălbatică* și *Jurnal extim* de Michel Tournier, *A treia femeie* de Gilles Lipovetsky (împreună cu Manuela Vrabie), texte din literatura francofonă contemporană incluse în proiectul european Littérature Express 2000.

MICHEL
TOURNIER
Jurnal extim

Traducere din franceză de
RADU SERGIU RUBA

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Colecție coordonată de Oana Bârna

Coperta: Ioana Dragomirescu Mardare

Tehnoredactor: Manuela Măxineanu

Corector: Marieva Cătălina Ionescu

DTP: Florina Vasiliu, Dan Dulgheru

Tipărit la „Accent Print“ – Suceava

Michel Tournier

Journal extime

© Michel Tournier, 2002

© HUMANITAS, 2009, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TOURNIER, MICHEL

Journal extim /Michel Tournier; trad.: Radu Sergiu Ruba. –

București: Humanitas, 2009

ISBN 978-973-50-2413-0

I. Ruba, Radu Sergiu (trad.)

821.133.1-94=135.1

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi Carte prin poștă: tel./fax 021/311 23 30

C.P.C.E. – CP 14, București

cpp@humanitas.ro

www.libhumanitas.ro

Pentru Serge Koster

E mult de când am luat obiceiul de a consemna nu numai etapele și întâmplările călătoriilor mele, ci și evenimentele mici și mari ale vieții de zi cu zi, starea vremii, prefacerile grădinii, vizitele pe care le primesc, loviturile dure și cele blânde ale destinului. Se poate vorbi, fără îndoială, de „jurnal“, dar este contrariul unui „jurnal intim“. Spre a-l defini, am inventat cuvântul „extim“. Locuind la țară de aproape o jumătate de secol, trăiesc într-o societate de meșteșugari și de țărani mărunți prea puțin atenți la stările lor sufletești. Acest „jurnal extim“ se înrudește cu „catastiful de socoteli și evenimente de familie“ în care modeștii nobili de țară de altădată notau recoltele, nașterile, căsătoriile, decesele și salturile meteorologiei. Îl salut în trecut pe Michel Butor, care a procedat mai bine decât mine, cu „extimul“ meu, punând în opoziție *explorarea* și *implorarea*. Prima corespunde unei mișcări centrifuge de descoperiri și de cuceriri. Implorarea, dimpotrivă, echivalează cu replierea noastră plângăreață asupra „grămăjoarelor de mizerabile secrete“, cum spunea André Malraux.

Indubitabil, toate acestea n-ar merita publicate dacă peregrinările mele, examinările cerului, vizitele făcute sau primite de mine n-ar fi însoțite de urme scrise – notițe, glose – și diverse întâmplări. Fapt este că obiectele, animalele și ceilalți oameni mi s-au părut întotdeauna mai

interesante decât propria mea oglindă. Faimosul „Cunoaște-te pe tine însuși“ al lui Socrate a fost întotdeauna pentru mine un imperativ lipsit de sens. Realitatea depășește înfinit resursele imaginației mele și nu încetează să mă umple de uimire și de admirație.

A descoperi, a inventa, a crea, există o afinitate profundă între aceste trei demersuri. Etimologic, a inventa vine de la *invenire*: a merge la, adică a descoperi și a crea. Să amintim că în termeni juridici cel care „descoperă“ o comoară se numește „inventatorul“ acelei comori. Și este foarte adevărat că înainte de intervenția sa comoara nu exista. Tocmai descoperirea sa a făcut-o să existe, având în plus un efect retroactiv.

La fel e cu țările și cu privilegiile. Fără ochiul care le privește, ar mai exista ele? Ce făcea oare America înainte de Cristofor Columb? Iar aceste pământuri noi nu-și datorează ele înfățișarea spiritului și sufletului „descoperitorului“? Problema nu este nici ușoară, nici recentă, este problema cunoașterii.

Reluând „jurnalele mele extime“, am poleit, prin urmare, cele douăsprezece luni ale unui an reconstituit din descoperiri, observații și anecdote născute sub pașii mei. Precum în scenele populare evocate de desenatorii și gravorii Evului Mediu, cititorul va întâlni, nu o dată, silueta îmbrobodită a Coanei Moartea, însoțitoare obligatorie a călătoriei noastre. Ea va conferi, socotesc, un ecou mai adânc prilejurilor de a râde pe care le oferă, de asemenea, acest mic volum.

IANUARIE

În fiecare an are loc, la început de ianuarie, o curioasă sărbătoare la Heusenstamm, aproape de Frankfurt, la est de Neu-Isenburg, în sala de gimnastică a unui colegiu: vânzarea la licitație a bagajelor pierdute și nereclamate de călătorii Lufthansa. Poliția le-a sigilat după ce le-a răscolit spre a se asigura că nu conțin nici arme, nici droguri, nici cadavre. În schimb, eventualii cumpărători nu pot afla ce conțin. Obiectul le este arătat, greutatea sa e anunțată. De îndată ce e achiziționat, bagajul este deschis, golit de conținut și expus în fața publicului amuzat. Este cado-ul-surpriză. E de asemenea o cufundare într-o viață privată, descoperirea unui destin, reconstituit prin x obiecte mai mult sau mai puțin intime, revelatoare, promiscue.

Sculptură-arhitectură. Strâns legate. Se poate defini orice tip de arhitectură prin relația sa cu un tip de sculptură sau prin excluderea oricărei sculpturi. Dacă luăm ca exemplu ansamblul format pe malul Senei de Palatul Chaillot și de Turnul Eiffel, e limpede că Turnul exclude absolut orice sculptură, în timp ce Chaillot, prin neoclasicismul său, invocă imperativ un ansamblu de statui. La fel, arcul de triumf de la Étoile nu s-ar putea lipsi de cele patru altoreliefuri de pe stâlpi, nici arcul de la Caroussel

de cvadriga sa. În timp ce arcul de la Défense se dovedește total antisculptural.

Ecografie cardiacă la spitalul din Bligny. Examen anodin, de n-ar fi zgomotul nesuferit, ca atunci când tragi apa la closet, pe care-l face aparatul, pretinzând că ar fi produs de inima mea. Examenul dezvăluie o hipertrofie pronunțată.

Găesc acest lucru mai degrabă măgulitor. O inimă atât de mare! Și apoi, nu-i așa, există două morți: moartea murdară, de cancer, și moartea curată, de inimă. Îmi place să par fâgăduit morții curate.

Vijelie de o rară violență. Acoperișurile caselor își iau zborul. Copacii sunt culcați la pământ. Nu mai avem electricitate. Cei trei pini maritimi de lângă gardul de piatră de la stradă au fost maltratați cumplit. Trebuie să mă hotărâsc să-i tai. O să-i înlocuiesc cu mesteceni. Foarte bătrânul măceș care creștea lipit de ghizdul fântânii a fost și el smuls. Era ultimul din grădina mea, un rug revenit pesemne la starea de sălbăticie. Îmi pare rău pentru acest arbust cu flori de o finețe fără seamăn și cu fructe numite *cynorrhodon* (trandafiri câinești) sau, mai popular, *zgârie-cur* din pricina perilor de scărpinat care se extrag din ele (în germană *Hagebutte*). Poți face din ele supă sau dulceață. Dar acoperișul meu, pe care-l inspectez, e nevătămat.

De a doua zi, o echipă de tăietori vine să amputeze unul din pini de crengile răsucite care amenință strada și firele telefonice. Frumusețea buturugilor trandafirii și înmiresmate, de o densitate perfectă, vreau să spun nici prea grele – cum ar fi un obiect cu același volum din piatră

sau din metal –, nici prea ușoare – cum ar fi lemnul mort și uscat. Curios concept acesta de *greutate perfectă*, amestecând cantitatea cu calitatea.

Îi arăt unui tapițer mocheta din pod, care e decolorată în dreptul lucarnei. „Sunt împunsături de lună“, spune el. Și îmi explică: lumina lunii pline are ca efect decolorarea covorului până la un cenușiu asemănător ecranului stins al televizorului. Socotesc acest lucru un pic cam prea frumos pentru a-i da crezare.

O tânără marocană îmi aduce manuscrisul tezei pe care tocmai a scris-o și o fotografie reprezentând doi bebeluși, Ismaïl și Mohcine Essaouri. Subiectul tezei: tema gemelității în opera lui Michel Tournier. „Lucram la teza asta, îmi povestește ea, când am rămas însărcinată. Îmi închei manuscrisul și nasc acești copii gemeni.“

I-am jurat că n-am nici un amestec în dubla naștere.

Îmi mai povestește că în orașele marocane din sud, unde tradiția le zăvorăște pe femei în casă, ele comunică prin culoarea și felul rufelor pe care le întind la uscat la ferestre și pe terase. E un cod secret din care bărbații nu înțeleg nimic.

Idee de roman. Titlu: *O, mamă!* Un adolescent plânge după mama sa care tocmai a murit și evocă viața lor comună. Dar, puțin câte puțin și prin detalii insolite, ne dăm seama că mama aceasta era un bărbat. În realitate, adevărata mamă își părăsise amantul lăsându-i copilul lor. Amantul – devenit fiu-tată – își asumase rolul de mamă a copilului. Copilul îl numește alternativ tată sau mamă după rolul pe care și-l asumă. Regăsesc astfel tema postfeței

lui Philippe de Monès la romanul meu *Regele arinilor*: „vocația maternă a bărbatului“.

Organizez un „caviar-party“ pentru copiii din sat. Vreau să aibă o idee despre acest „fel de mâncare“ pe cât de celebru, pe atât de rar din cauza prețului. Unii copii, îngrețoșați, merg să-l scuipe în chiuvetă. Alții îl savurează.

Către sfârșitul vieții, mama mea nu mânca aproape nimic. Din când în când, îi cumpăram câte un borcănel de icre negre. Într-o zi, a întors distrată borcănelul și a descoperit prețul înscris acolo. Cum era o fire mai degrabă econoamă, m-aștept să scoată un țipăt. Nici vorbă: „Credeam că e mai scump“, spune. Îmi amintesc atunci că ea nu sesizase niciodată trecerea de la francii vechi la cei noi. Evident, cu două zerouri mai puțin, prețul nu era ruinator.

Cu treizeci de ani în urmă, am plantat doi brăduți la câțiva metri unul de celălalt. Aflați la maturitate, încă nu se ating, dar ai impresia că își simt și își detestă vecinătatea – suferind din pricina asta. Cel cu suficient spațiu în partea opusă se înclină din ce în ce mai mult într-acolo. O rafală de vânt dinspre vest sfârșește prin a-l doborî la pământ.

E adevărat că arborii se detestă între ei și fiecare revendică totalitatea spațiului și a luminii. De unde și atmosfera de ură concentraționară din păduri. An după an, grădina mea își schimbă înfațișarea. Unii arbori dispar, alții devin monumentali.

Timpul distruge totul. Tot ce iubim. Dar să-i recunoaștem meritul de a nimici și tot ce detestăm, pe cei pe care-i

urâm și pe cei care ne urăsc, și de asemenea suferința, ba chiar și moartea. În cele din urmă, distrugându-ne pe noi înșine, timpul pune capăt sursei doliului și a tuturor suferințelor noastre.

Profit de pretextul anului nou ca să le dau un semn anumitor prieteni de care n-am mai auzit vorbindu-se. Cel mai sigur mod de a pierde un prieten este să-i lași lui, mereu, inițiativa reluării contactului. Mai devreme sau mai târziu, nu va mai face nici un gest.

Merg să aștept la gara Saint-Rémy-lès-Chevreuse un fotograf care vrea să-mi facă portretul. E însoțit de o tânără, care mă informează că, pe drum, el tocmai a cerut-o în căsătorie. Am de îndată pretenția să le fiu martor și ca ceremonia să se desfășoare în biserica mea. O pretenție absolut insignifiantă.

Instalez în camera mea de zi o statuie de ipsos pictată, foarte în stil saint-sulpice, a Sfântului Iosif purtându-l pe pruncul Isus pe brațul stâng. E un cadou din partea surorilor de la abația Saint-Jacut, aluzie la „forie*“, tema fundamentală a romanului meu *Regele arinilor*. Observ că pruncul pe care-l poartă acest „Iosif cristofor“ nu este fiul lui. El nu e decât tatăl prezumtiv. Îi semăn, pentru că așa s-a întâmplat întotdeauna și cu copiii pe care i-am ținut eu în brațe.

* Acțiunea de a purta pe cineva în spinare, în brațe; din grecescul *phorein* a purta, a duce. (*N.t.*)